

НАЦІЯ В ПОХОДІ

NATION IM AUFBRUCH

Орган
української державницької думки

На правах рукопису.

НАЦІЯ В ПОХОДІ

двотижневик, орган української державницької думки

Видає В. Кужим, Bln.-Zehlendorf, Kirchstraße 4, Tel. 85 20 51

Редагує Колегія. Телефон Редакції: 24 81 05

зшиток четвертий

Берлін, 15. Квітня 1939

Зміст:

(ГК): Що ж далі?

БОРИС ОМЕЛЬЧУК: Чи дійсно вирівняння лінії?

ІВАН ГРИНЕВИЧ: Сумерк одної мафії.

З КОМУНІКАТУ ПРЕСОВОГО ВІДДІЛУ ГЕТЬМАНСЬКОЇ
УПРАВИ.

РОМАН ТРИВАР: Барановсьніяда без маски.

NATION IM AUFBRUCH

Halbmonatschrift der ukrainischen nationalen Staatsideologie

Herausgeber: W. K u j i m, Bln.-Zehlendorf, Kirchstraße 4, Telefon 85 20 51

Redigiert vom Ausschuß. Telefon 24 81 05

НАЦІЯ В ПОХОДІ

NATION IM AUFBRUCH

Орган української державницької думки

Щож далі?

(ГК) Українство в широких своїх низах схвильоване й стривожене. Українська політична думка верхів на розпутьті. Здається, начеб український національний корабель утратив напрям і блукає по хвилях розгойданого моря без керми, без вітрил і маяків. Причина тієї розгубленості глибша, ніж здається на перший погляд. Це передусім ідеологічний заулк, куди потрапила нація з вини легкодухів, внаслідок перебільшеного романтизму, що визначив наше життя за останні роки. Який же вихід із заулку? Чи маємо залишитись „советською батьківщиною” — червоною Малоросією, чи ввійдемо в склад „нової союзної імперії”, чи відновимо традицію роєстровиків „ягайлоносфери”?

У добі 1917 року dokonалась велика революція українського почуття. На зміну малоросійської й рутенської двоєдушності прийшла українська національна свідомість, на зміну провінціалізму прийшов ідеал державництва, врешті хуторянський куций патріотизм дав місце величньому патріотизмові людей Півдня. Ми нараз збагнули наше історичне призначення, в минулому й майбутньому. Тією революцією, підготовлюваною цілим ХІХ ст. заволодів формально націоналізм як ідея найбільш суголосна добі. Без сумніву, це найбільш яскравий і привабний вислів нашого стихійного динамізму. Можна боротись із його викривленням, з його фальшивим розумінням, можна усунути весь спекулятивний вияв його, але булоб недоречним боротись із націоналізмом як із мітом, що втілив нашу революцію почуттів, натхнув її шляхетним і високим горінням, став віруванням українства по цей і по той бік Збруча, на чужинах.

Це є, так би мовити, поезія, чуттєвий бік справи. Але крім поезії є дійсність; за ідеєю стоїть матеріальне втілення її й іде про те, щоб задержати між ними як найбільш правильне відношення.

Емотивний націоналізм, те святе й часто непояснюване почуття, що стає рушійною силою одиниць і має і веде їх не раз до божевільного героїзму стає за програму т. зв., орґа-

нізованого націоналізму“, політичної течії спекулятивного типу. Його „догмою“ у нас (говоримо взагалі лиш про український націоналізм, через те, що націоналізмами інших народів, а головню державних, кермують окремі, своєрідні закони) стало гасло „перманентної революції“. Інакше кажучи, та емотивна революція з 1917 р. триває й по цей день. І тут дійсність безпощадно руйнує поезію: ця перманентна революція, це вже не є дійсна революція. Це є лише безупинне хвилювання і сліпе бунтарство, без напрямку, без мети, рух, що підіймає лиш сили хаосу, а не викликає творчих сил, ладу, що їх, звичайно, кожна революція повинна викликати. І найголовніше — це рух без нового морального змісту. Правда, т. зв. „організований націоналізм“, через те, що хоче вийти як політичний чинник у життя, через те, що намагається опанувати маси, здобути в них послух і закріпити їх за собою для акції, створює світ ілюзій, створює цілий романтичний апарат гасел, інакше: створює сурогат доктрини, бо ж мусить знати, що маси не можна повести нічим. Але поезія не може бути політичною доктриною, бунт не може нічого закріпити, гаслом аморальности й перманентної революції нація не може жити цілими роками. І тут у всій широчіні виказується спекулятивність т. зв. „організованого націоналізму“ та шкідливість його у тих якраз формах, у яких він, у нас зокрема, проявився.

Погляньмо на приклади інших націй. Там націоналістичний романтизм-це перш за все політичний і соціальний реалізм, осяяний новим законом моральности. Як хотілиб ми мати такий яскравий плян зовнішньої політики, співмірний із наказами минулого, обчислений на далеке майбутнє, як його мають держави, що пережили національні революції! Чи має наш націоналістичний романтизм таку чітку й таку нову соціальну програму як націоналізми Німеччини, Португалії, Іспанії, Італії? Чи накреслює й наш націоналізм лінію невгавного зростання як у інших народів?

У нас, навпаки, помічаємо небезпечні ознаки занепадного періоду. Романтичний апарат спекулятивного націоналізму зужився, але націоналізм не може від нього відмовитись, бо тодіб остаточно стратив маси, якими ще володіє; зьозунї революційности став фразою без значіння, але відмовитись од нього це значить позбавити себе найголовнішого аргументу. І спекулятивний націоналізм мимо всього старається як найбільше наголошувати той розрахунковий, поплатний для його тактики фетишизм „революційности“, мов і не бачить що вслід за тим іде порожнеча, деморалізація й песимізм.

Втім, інакше не моглоб бути. Націоналізм це ще не ідея, а настрої, націоналізм це не догма, а стихійне почуття, націоналізм це лише ґрунт для творчости, але ще не творчість.

Щож далі? Це питання ставить собі кожний Українець незалежно від подробиць його політичного світогляду, од

його суспільницької програми. Це питання ставляють собі многі тисячі українських людей, що живуть на українській землі й бажають їй кращої долі. Розуміється, маємо на увазі тих українських людей, що в силу своєї національної свідомости чи реальної дійсности не можуть погодитись із існуючим станом річей. Щож далі? — Питають ті всі українські люди, що переховують у собі „золотий гомін” революції українських почуттів, яка дала початок сучасній українській рушійности.

Деструктивна роля націоналізму скінчилась. Він повинен знайти береги або занидіти, стати творчою силою або піти в найми чужим націоналізмам! Спекулятивний націоналізм, що посувається лише інерцією може ще захопити невідповідальну юрбу, але вона в історії ніколи нічого великого не створила. З заулку треба вийти на ясний шлях.

До консерватизму вже віддавна спрямовують свій зір творчі сили нового покоління Українців. До консерватизму, але не як до реакції, але як до впорядкованого динамізму, як руху з окресленою метою: Л а д ; бо Великий Лад це й є Україна.

Послідовно, політичним виявом того консерватизму (спертого на територіяльному патріотизмі, на відчутті південної племінности, на традиції, на авторитеті, на пошані права божеського й людського) буде: реставрація української Монархії, по лінії історичних плянів, але з узглядненням соціальних постулятів доби, Монархії - синтези між ірраціональним і дійсним у житті нації. І на питання „як?” насувається відповідь: тільки через переведення другої революції, моральної, яка засудить псевдореволюцію аморального спекулятивного націоналізму й на базі організованих націоналістичних почуттів викреслить чітку схему державного будівництва.

БОРИС ОМЕЛЬЧУК

Брюссель

Чи дійсно вирівняння лінії?

Пораженська формула, здається, опановує наш політичний світ, особливо демократично-ліберальний, що, втім, ніколи не грішив надміром рішучости. Гіпотези, підсумки, натяки коротше розгубленність і дефетизм. Дійсно, удар був надто жорстокий для нашої доморослої політичної думки, що формувалась відповідно настроєвности й ліриці, а не на суворій дійсности. Тому, можливо, порада Діла з 9.4.1939 „не хвилюватись і вижидати”, коли йде про питання шляхів зовнішньої української політики, спасенна, бо всеж краще „вижидання” і „спокій” ніж розпачлива метушня у пошукуванні нових орієнтацій. „Ізоляція од загально-розвоєвих тенденцій світової політики” буде дуже корисна для

тих дотеперішніх провідних шарів українських, що скажімо собі правду, не надто прислужились Батьківщині, викреслюючи політичну лінію, менше за широким всеукраїнським пляном, в більше за наказами настрою й конюнктури. Нині, така політика релятивізму не можлива. Час вимагає від усіх, а також і від нас ясного і смілого рішення: за котрим із двох ідеологічних таборів йдемо? Може дехто з українських демоліберальних бонз ще не вирішив того, але українській нарід з його непримиренним наставленням супроти більшевизму вже сказав у тій справі своє слово. Що більше: потвердив це чином. Тому не вдоволить його політика „золотої середини“, „вичікування“, „невтральности“. Українські народні маси не потішать ні наших польонофілів ні явних і замаскованих большевикофілів. Їм не присниться проливати кров ні за пана Блюма, ні за майора Етлі, ні за пані Астор, а тим більше за Вітоса чи Кагановіча. Хочби й якими єрихонськими сурмамаи їх не закликали. Бо ніхто інший, але маси українські, вже піддурювані безліч разів, добре памятають що майбутня війна це передусім війна і д е о л ь о г і ч н а. А про „приятель“ до нас того ідеологічного табору, що пацифікацію 1930 р. та будову Балтморстрою на українських костях вважав „внутрішньою справою“ Польщі й ССР, ми всі надто добре знаємо, отже не турбуємось за „українську вулицю“, за сірого Українця; коли занепадали всі авторитети, він шукав лише у собі моральної підтримки, знайде її й нині.

Гірше стоїть справа з питанням внутрішньої політики нашого демолібералізму. Засада „вирівнювання внутрішньої лінії, як нового змісту гасла власних сил“, — щоб „партійно-політичні сили були справді елементами конструктивізму а не розгардіяшу й анархії“, як пише теж святкове Діло, ледви чи здійсниться при зберіганні лінії „спокою й вичікування“. В краю знають дуже добре, може краще ніж на еміграції про значіння наших упорядкованих сил за кордоном. І мимо того, що знають так само добре деструктивну роль, особливо в останніх подіях, деяких еміграційних чинників, ніжно-лагідно стверджують: „... маємо клясичний приклад як найбільшій ентузіязм і найпалкіші фрази й жертви можуть іти в парі з політичними промахама, який малий теж політичний досвід тієї укр. політичної еміграції, яка проявляє найбільшій ексклюзивізм і гомінкість ...“ (Діло- 9. IV. 1939.) А ще перед тим Діло вважало, що про справжній стан, який був у Карп. Україні перед її трагедією, передчасно писати ...

Отже злочини супроти нації в нас називають „промахама“, а „малим політичним досвідом“ вважають каригідну легкодухість і протинаціональну роботу!

Не пляструймо язв, а випікаймо залізом. Не ховаймо голови під крило, а сміймо сказати правду. Не шукаймо ніяких злегшуючих вину обставин, коли маємо до діла з проти державною змовою, чим фактично була робота „найбільш ексклюзивного і гомінкого“ відламу еміграції в Карпатській

Україні. Того, що вихвалявся „зв'язками”, яких ніколи не мав, того, що кричав: „не о. Волошин відповідальний за К. Україну, а ми”(?!) й т. д. і т. д.

Стоїмо перед великим іспитом історії. Або впадемо або перемаємо. Але півміри не дозволять нам здати іспиту. Коли маємо йти зо струсячою трусливістю назустріч вогневій пробі, краще відступім. Півмірами не „вирівняємо внутрішньої лінії”, софістиккою не викрутимось від відповіді, якої жде од нас доба.

Зокрема мусимо скінчити з партійними формулами, що дискваліфікували вже нас не раз як державно зрілий нарід. Коли ми тратили щонебудь, то тратили лише через партійництво й його сумну конкуренційну боротьбу, через підпорядкування партійному гаслові національного, через змагання партій за монополі керівництва. Наша державницька формула була завжди ясна: кінець партійництва наступить не через перебрання монополію од давньої партії новою, спритнішою, але через пінесення національної дисципліни в наслідок співпраці й об'єднання біля державницької ідеї й тих, які ту ідею чесно, незалежно й послідовно репрезентують.

Отже: 1. оздоровлення національного організму через усунення шкідників; 2. мобілізація сил нації довкруги провуду, що не є тимчасовим, кон'юктуральним і партійним; 3. ви-креслення нової програми для чину нових людей з засадою повного збереження українських інтересів.

Чи подобається наша формула бонзам, не знаємо, але нам здається вона спасенною й будемо її здійснити, як і досі.

ІВАН ГРИНЕВИЧ

Прага

Сумерк одної мафії

Український націоналізм був гострою оборонною реакцією народнього організму проти большевизму, проти кольтоні-яльного гнету, проти чужинецького панування, пориваючи маси й актив нової української генерації, визначаючи її ду-ховість тотожними, по всій Україні й на еміграції, рево-люційно-націоналістичними імпондерабіліями. За людьми й чинами того стихійного, орґанічного націоналізму не-бавом заговорили й теорії, менш і більш ориґінальні, але близькі собі по духу. Такими були напр. зрушення у східньо-українському письменстві, красному й політичному, виявлені діяльністю економіста Волобуєва, письменника Хвильового літературознавця Юринця, низки політичних діячів на чолі з Шумським і Скрипником й ін. Ці націоналістичні нуртування Києва й Харкова переловлював на еміграції й пробував защі-пити їм новітніші гасла Заходу, проте досить хаотично, по суті чужий українському націоналізмові Д. Донцов.

Націоналістичні настрої, яскраві не так позитивним змістом, як своїм провідним мотивом заперечення існуючого стану фактичної й духовної неволі, як реакція проти матеріалістичних теорій минулого сторіччя, безупину шукають конкретних форм для акції. Повстає ряд ідеологічних, а згодом політично-революційних формацій, рівночасно на східних і західних українських землях з доволі виразними націоналістичними тенденціями, формацій, не пов'язаних із собою, різних у тактиці, за умовами терену. Такими були напр.: Братерство Українських Державників у Києві (1927—1930), Союз націоналістичної молоді у Львові (1926), Легія українських націоналістів на еміграції (1926) і ряд інших. Ці формації притягнули до себе головню високошкільну молодь, ідеалістичну, вільну від національної двоєдушності, „конец копія кормлену й под трубами повиту”, поготів післявоєнне покоління. Задержуючи свій характер ідеологічного руху ті формації відіграли б дуже творчу й корисну роль в загально-національному масштабі.*)

Але передчасна тенденція встрянути в політичне життя, без належної підготовки, без досвідченого керівництва, без програми, а навіть без виразної політичної доктрини було фатальним для будучини цілого націоналістичного руху, по суті здорового й енергійного. ОУН (Організацію Українських Націоналістів) створено на еміграції, там же створено й її провід, що було засадничо помилковим, бо це відразу підривало головню основу руху: його дотеперішній тісний зв'язок із ґрунтом. Це було ще більшим промахом ніж викинення прапора з екстремістичними гаслами, не виправданими з реальних, тактичних міркувань, а впливаючими радніш із надмірної чуттєвості, що, очевидно, (без потреби) відразу завело рух у підпілля.

Але найбільшою помилкою це було віддання ОУН під диктат команди УВО (Української Військової Організації) і то якраз у занепадній фазі діяльності цієї організації.

Акція УВО в рр 1920—1923 має позиції національно доцільні й позитивні, поскільки вона була продовженням визвольної війни, поскільки сягала й поза Збруч, поскільки тодішня міжнародня ситуація була сприятлива в деякій мірі до українських змагань а окупаційні чинники були дійсно тією акцією і в міжнародній opinii й на терені поважно загрожені. УВО здобула за цей час, як безкомпромісовий борець з окупантом, як оборонець понехтованих прав заслужену легенду. Але дальша її діяльність не виказала вже такої ідейної спрямованості. Від конюнктури до конюнктури, від орієнтації до орієнтації, без виразної ідеологічно-політичної програми, УВО, за історичною конечністю, як відгомін

*) На східних землях український націоналізм пішов якраз у цьому напрямі.

визвольних змагань 1918—1921 р. р. була засуджена на сумерк. Спроба оживлення її через сполуку з ОУН (ідеологічним націоналістичним рухом) теоретично здавалася доцільною, колиб справді й на далі вирішав здоровий провідний актив з націоналістичних формацій, колиб і на далі вирішала ідейна спрямованість, а не щось інше. Одначе сталось навпаки: націоналістичний молодняк проводу швидко вияловів, здеморалізований привабними „перспективами” ролі політичного чинника. Конгрес ОУН (січень-лютий 1929 р) став через те датою впрост катастрофальною. Бо від нього почалась історія нинішньої ОУН, мафії, бюрократичного апарату, що поставив собі метою боротьбу за ролю чергового політичного центру еміграції й за фінансову базу, а в звязку з тим за монополь провідництва мас і репрезентації перед чужиною всього українського визвольного руху.

На ґрунті, продовжується зріст націоналістичних настроїв, в силу окупаційної дійсности, але не залежно од ОУН і її проводу, часто навіть всупереч його волі і без його відома. Терористична акція і героїзм західньо-українських революціонерів, записані на рахунок ОУН, не стоять у ніякій пропорції ані з дефетизмом закордонних провідників ОУН, ані з доцільністю самої акції, що безплянна, спорадична становить лиш капітал для „піротехніки”, такої необхідної для кращого котування акцій ОУН на біржах української закордонної (головно американської) чуттєвості. Дає натомісць жертви найкращих людей, загострення режиму й страти. Це марнування фізичних сил нації, ця розтратність крови є одним із найсумніших білянсів діяльности мафії.

Можна відзначити ще декілька важніших позицій білянсу ОУН, які оцінюємо виключно за критерієм загально-національних поразок чи досягнень. І так напр. в царині ідеології. Духова убогість ОУН (вірніше її провідного прошару) виявилась у її примітивній, офіційній пропаганді. Як віддалені від неї перші, дійсно натхненні, повні молодого запалу й гострого відчуття дійсности, публікації з доби героїчного періоду! Навіть перші числа центрального органу ОУН „Розбудова нації”, завдяки участі в ньому нездеморалізованих і творчих сил націоналізму (В. Вассіян, О. Бабій, Д. Андрієвський і ін.), носили характер деяких позитивних спроб найти зміст українського націоналізму і конструктивне його завершення. Але поскільки дух „соцзамовлення” вселявся в пропагандивний реферат ОУН, постільки зростала жахлива порожнеча словесної спекуляції й затхлої партійної каззонщини. „Твори” різних, сумнівної вартости компіляторів-ідеологів ОУН як і вся преса ОУН, офіційна й неофіційна, належать до документів цілковитого духового занепаду, до клясичних зразків найбільш банальної й брехливої агітки. За десять літ свого існування ОУН не здобулась ані на поважніше, синтетичне оформлення голошеної нею ідеї, ані навіть на більш оригінальну, а головно річеву програму акції.

В парі з духовою яловістю, нволість організаційного активу. Т. зв. „еліта” при проводі ОУН це просто добре налагоджений апарат функціонерів, менш чи більш ідеалістично наставлених, загін різних місцевих клік на чолі з „вождиками”, що вербуються з випадкового елемента, який назагал мало надається не лиш до провідної ролі в русі з аспіраціями авангарди, але до будь якої громадської діяльності. Сповідний успіх ОУН в масах, головно на еміграції, викликаний виключно добре зорганізованим спритом монополізувати патріотизм Українців і спекулювати на їх почуттях, при відповідних нагодах, користаючи з того, що, завдяки шаленій ізоляції мас функціонерами ОУН од іншої преси, та й взагалі од правди українського життя, ті маси беззастережно вірять в різні бляфи ОУН про її „вибранність”, „авангардність”, „революційність” й „безкомпромісовість” і.т.д. Чим ближше до ґрунту, ореол ОУН слабне, а реакція проти закордонної „піротехніки” прибирає поважних форм. Навіть у Галичині, де, за провідництва в рр 1933—1934 Ст. Б а н д е р и, ОУН розпоряджала ідейними й дисциплінованими кадрами, існує сильна опозиція, що має вже в своїй історії криваву сторінку (убийство Мельника, Копача й Ковалюківної).

Зв'язки проводу з північно-західними, а поготів із східними українськими землями належать, ясна річ, до царини містифікацій. До цієї ділянки належить і „дипломатично-політична чинність” ОУН закордоном, яка навіть у тих маленьких проявах, що їх можна занотувати, становить повне протиріччя до ославленого „принципіалізму” й „революційности” ОУН, будучи в істоті речей звичайним опортунізмом і конюктуризмом. На українському терені цей опортунізм, впрочім старанно маскований, проявився в накладанні ОУН з різними групами й особами закамаркового і паразитарного типу (як УНР, Макогі - „Розумовський”, жидо - масонерія й т. д.).

Взагалі, та розбіжність між гарними словами, а дійсністю є незвичайно прикметна для нинішньої ОУН, що за засадами спрощеного макіявелізму грається гаслами мов білярдовими кулями. І так с о б о р н и ц т в о ОУН давно вже замінилось в укритий льокальний патріотизм, навіть у своєрідній, замаскований пацківський месіанізм, що має на меті на „дне поле деструкторів” східньо-українців принести „конструктивізм” західньо-українців (простіше: родинки „своїх”). З тієї причини, що ОУН не видала ніякої більшої індивідуальности, а коли така з'являлась, то її старанно ліквідували в цей або в інший спосіб, „вождізм” ОУН замінився в висовування дрібнот сумнівної, комітаджівської скалі. Первісна в и - к л ю ч н і с т ь, ідеологічно-організаційна, без сумніву додатне явище для розвою кожного великого руху стала звичайною метальоманією, за якою не стоїть нічого: ані духове напруження ані реальний осяг. Первісний і д е а л і з м, як засаду в добиранні людей, замінено найогиднішим сервілізмом, урядництвом і системою взаємного доглядання. Пер-

вісний організацийний хист, якого не бракувало молоді, став комівояжерським спритом і рутинною „громадських діячів” в стилі американських політичних бізнесменів. Ціла атракційність „організаційної справності ОУН” полягає на дотепній системі організування сітки „летючих голяндців”, що мають за завдання „інспекційними подорожами” не так розгортати організаційні кадри, як їх „напомповувати” відповідним духом і розкладати інші українські табори, загрозливі з конкурентного боку. Пропаганда зійшла на манівці наклепів і брехні. Революційність заступило пораженство апаратчика-міщука з випасеним животиком, пристосованого вже більше до клімату віденсько-паризько-нюйорських кафе ніж до суворого бойового життя. Все, що живе й творче стало осторонь ОУН, жалюгідної спілки „гельфергельферів” і „термітів” (як їх охрестив їхже духовий батько Донцов), що усвідомлюють собі нині єдиний загрозливий факт: поступовий відхід мас і близьку перспективу безславного кінця.

Бож видіння цієї спілки, зобумовлене лише віддаленням од ґрунту, який завжди для кожної мафії є вбийчим. Бож та українська стихія, що нині росте й діє на рідному ґрунті дуже далека од закордонної махіни ОУН з її закамарковим чадом, ідеологічним лицемірством, з її містифікаціями й легким життям, яке є завжди неомильною ознакою всякого занепаду. Агонія ОУН ще може протягтись на часі, завдяки інерційній силі організаційного маховика й морального капіталу, здобутого в довірливих масах на еміграції, ціною крові героїв-красників, ціною їх смерті на польських шибеницях, їх мучеництва в казаматах Св. Хреста й Вронок, у Березі

Але духове й політичне провідництво нації, на яке ОУН претендувала, безповоротно втрачене.

З Комунікату

Пресового Відділу Гетьманської Управи.

Події в середущій Європі й завдання української політики

В половині березня с. р. світ сколихнули події великої політичної ваги. Вони зокрема трагічно заторкнули Українців, бо 17-го березня Карпатська Україна, після її 24-годинного існування, як самостійної держави, впала жертвою мадярської окупації мимо геройського спротиву молоді карпатської Січі.

Після всіх інформацій події в Європі після 15. III. 1939 розгорталися в такій послідовності й звязку:

Після того, як від Чехословацької Республіки відділилися території в більшості заселені Німцями, Мадярами і Поляками, Чехи не в стані були збагнути, що імперіялістична, централістична політика для них непосильна. Чеський уряд почав робити заходи, щоб феде-

ративний зв'язок з Словаччиною, а особливо з Карпатською Україною повернути в зовсім куцу автономію. Користаючись з того, що бюджети обох зфедерованих з нею республік мали великі дефіцити, Чехи хотіли удержати в своїх руках у зфедерованих частинах адміністраційну владу, мілітарну організацію, фінанси і засоби комунікації.

Красві уряди Карпатської України й Словаччини й провідні національні організації спротивились цим централістичним замірам Чехів. На цім ґрунті повстала анархія, яка стала загрожувати міжнародними комплікаціями. Частина Словаків стала шукати підтримки у Польщі, друга частина більше схилялася до того, щоб на поміч закликати Німців.

Симпатії частини Словаків до Польщі, як відомо, нотуються не сьогоднішнім днем. Є дані, що Польща стала підготовляти плян анексії Словаччини, підохочуючи в той же час Мадярщину до захоплення Карпатської України. Прилучення Словаччини до Польщі усувало б небезпеку для осередків польського воєнного промислу, т. зв. „трикутника” Ц.О.П., що після прилучення Судетів до Німеччини, оказався в близькім сусідстві з німецьким кордоном. Польські пляни не могли бути приємними й для Чехів.

Ввиду подій, що насувались і загрожували миру в середущій Європі, введення військ Райху на території б. Чехо-словацької республіки, було льобічним виходом з положення й закінченням хаотичного стану.

Події в середущій Європі мали трагічні наслідки для долі Карпатської України, що полишена на свої сили, скоро впала жертвою мадярського ревізіоністичного пляну, який віддавна був підтримуваний тими прихильниками польсько-мадярського спільного кордону, які існують в таборі великодержав. Маючи на увазі дальші політичні перспективи, Німеччина не вважала для себе можливим — мимо Віденського арбітражу — наголосити свої симпатії до Карпатської України, маніфестовані за час короткого державного життя Закарпаття, тимбільше, що вона не мала по відношенню до цієї країни ніяких формальних зобов'язань.

Не улягає сумніву, що трагічній ситуації, в якій спинилась Карпатська Україна, сприяв також і цей факт, що карпато-український уряд не зумів навязати належних зв'язків із проводом Німеччини, а поклався виключно на безпеку цих зв'язків деякими невідповідальними і невідповідними чинниками української еміграції, чого очевидно, ті не були в стані йому запевнити. З дивною упертістю тримався карпато-український уряд за зв'язок з цими авантюристами, ігноруючи всі поради і перестороги з боку довіря заслуженої частини української еміграції.

Хоч становище Німеччини супроти Карпатської України в останніх тижнях слушно занепокоїло українців і викликало відповідну реакцію серед українського суспільства, ніщо одначе не вказує на розбіжність, що могла б заіснувати між німецькою політикою, а визвольними змаганнями Українців у майбутньому. Ідея боротьби з большевизмом та невідступна від неї справа впорядкування взаємин на Сході, визначує очевидно, й на далі шляхи німецької політики.

Зміна існуючого стану на Сході Європі не може стати дійсністю без активної участі в цьому, історично неминучому процесі, України, як одного з вирішальних чинників. На цьому ґрунті інтереси німецької політики, здається, зустрічаються з українською проблемою в усю її широчінь. Тим часом дальші кроки Німеччини в цьому напрямку ще неясні.

З другого боку треба ствердити ще раз, що в наших змаганнях за визволення й за державність єдиним нашим союзником являються лише ті великі держави, які виявляють ясне й активне проти большевицьке наставлення. Надії, покладені деякими здезорієнтованими за час останніх подій українськими політичними кругами на всесвітню демократію, нічим не виправдані, а навіть і шкідливі. Бож „бльок”, монтований демократією, передбачує приналежність до нього й ССР, себто чинника рішуче ворожого ідеї української державности.

Перед низкою завдань, які висовує нам найблища майбутність, українська політична акція має досягнути найголовніше: в розгрі між двома світами, як також у звязаній з тим справі налагодження нормального стану життя на Сході, треба забезпечити Україні незалежне, рівноправне і гідне становище, лише таке, яке диктують українські а не чужинецькі інтереси. Треба скінчити раз на завжди з сумною ролею Українців як об'єкта політики. А це може здійснитись лише з умовою повної консолідації українських зорганізованих політичних сил, підпорядкування їх одному незалежному й національному прововодові та з умовою виключення з поля української політичної чинности невідповідальних, шкідницьких, агентурних груп.

Карпатська Україна

Від початків заіснування нового стану в колишній Чехословацькій Республіці Гетьманський Провід вважав своїм обов'язком підтримувати вповні домагання Карпатських Українців про самовизначення, прийнявши проголошення автономної Карпатської України як одно з найбільших українських досягнень за останні роки.

Гетьманський Провід не хотів мати в Карпатській Україні ніяких вигід для себе, а кермувався виключно міркуваннями патріотизму і добра місцевого населення. Він використовував свої міжнародні звязки для добра Карпатської України. Він доручив гетьманським організаціям у Європі і Америці вести якнайширшу пропагандивну акцію на користь Карпатській Україні. Він запропонував Карпато-Українському Проводові поміч в його праці і дав відповідні директиви організованим гетьманцям на теренах Карпатської України.

Ці директиви були сформульовані, наприклад, в листі Гетьманської Управи з дня 13. I. 1939 до одного з провідних гетьманців в Карпатській Україні в таких виразах.

„Наша лінія має йти в напрямі не лише хвилевих інтересів тої чи іншої групи мешканців, а насамперед за голосом самої країни. Треба боронити її від пониження та втрати набутих прав. Ми прагнемо мати там лад і порядок, щоб на тому шматку Української Землі можна було вести конструктивну підготовку для організації сил з метою дальших досягнень, але ми не хотілиб досягати того ладу ціною національного пониження. Коли там пороблено помилки українськими людьми, то їх мусять направити інші, але всеж українські люди”

Відомості, що надходили з Карпатської України, вказували, що головною небезпекою для молодої Карпато-Української Держави було існування на її терені кліки. Ось як характеризує становище в Карпатській Україні на день 8. III. 1939 лист одного гетьманця:

„. . . . Використовуючи незвичайну доброту та ідеалізм Премєра, з'явилась в Хусті загранична група людей, яка спочатку тихо, а з

часом відважніше почала творити, власне кажучи, другу піднольну владу. Ідеалісти-автохтони й досі не розрізняють в переважаючій більшості понять „національний” і „націоналістичний”, вкладаючи в це поняття найглибший та найчесніший український патріотизм. Нікому з тутешніх людей, крім злочинно повязаних з чужими впливами одиниць ані в гадку не приходило, що існує поза границями Карпатської України якась на взір масонів складена організація, котра в погоні за виплатами з чужих кас намагається перефорсувати свої впливи”

На підставі нагромадженого фактичного матеріалу треба було прийти до висновку, що Організація Українських Націоналістів, кермована віденським її проводом, дуже завинила не тільки в хаосі, який починав панувати в Карпатській Україні, але також і в самій катастрофі розвалу молодого держави.

Бож:

1. ОУН, не маючи ніяких даних на це розповсюджувала легенду, начебто вона являється єдиним і компетентним посередником між Німеччиною й Українцями.

2. В своїх фантазіях, які Карпатський Уряд приймав за дійсність, ОУН не вагалася свідомо поширювати брехні про свої звязки з німецьким Проводом і „гварантувала” від Німеччини допомогу Карпатській Україні, навіть мілітарну.

3. Розподілюючи людей на „100-процентових націоналістів” і на „зрадників” ОУН вносила в місцеве життя анархію.

4. Зайвими демонстраціями проти сусідніх держав ОУН виробляла Карпатській Україні опінію „гнізда ірриденти”, „небезпечної підготовчої бази для випадку”, чим давалося ворожам державам підставу вимагати ліквідацію цієї бази.

5. ОУН намагалася монополізувати патріотизм країни і всіми засобами старалася підважити існуючу владу, а заступити своєю партійною. З тою метою вела брехливу, неперемінливу пропаганду, яка зводилася до гльорифікації ОУН і її „вождів”. Вона використовувала несвідомість місцевого населення, яке не визнавалось часто в подробицях українського життя і видавала цю несвідомість за „націоналістичні настрої краю”.

6. ОУН тероризувала уряд, громадянство і населення не тільки морально. Були випадки побиття українців, погроз і шантажування: в Хусті було зложено з невідповідального шумовиння т. зв. „Чека”. Це дискредитувало і ослабляло легальну українську владу.

7. На керуючі пости в хустській Січі ОУН не допустила військових старшин, а настановила виключно своїх цивільних партійних людей, як теольога Рогача або банкового урядовця Романа. Останнього навіть в ролі помічника коменданта. Оба ці „націоналісти” дезертували перші, як тільки пройшла чутка про наступ мадярів. Тепер ці дезертири мають ще відвагу афішуватися на світлинах в оточенні Премєра, знятих в Югославії, розсилаючи ці світлини до української преси.

ОУН була заступлена в Карпатській Україні невеличкою клікою. Населення не мало нічого спільного ані з ОУН, ані з її проводом. Січ була під впливом ОУН тільки в Хусті і ніде більше в цілм краю. Навпани, на місцях був сильний спротив проти панування цієї кліки і реакція проти ОУН починала в останні часи прибирати в силі. Коли

покликано міністерство з участю Ключурака і Бращайка (Ключурак потім брав активну участь в обороні Карпатської України проти мадярського наступу) край зітхнув свободніше. Це був провід, зложений з найкращих людей краю. „Ера жирування морально розложених професіональних вождів вже на завжди скінчилася”, так писано з Хусту в дні 13 березня. Одначе оздоровлення приходило надто пізно.

В трагічних для Карпатської України днях Його Світлість ЯВП. ГЕТЬМАН звернувся телеграфічно до Райхсканцлера А. Гітлера з проханням забезпечити долю Карпатської України. Разом з тим, на доручення ЯВП. ГЕТЬМАНА Гетьманська Управа інтервенювала у найвищих німецьких чинників. Але інтервенції ці найшли відгук лише в одній справі: німецькі чинники обіцяли допомогу й опіку Українцям, що перебувають під мадярами й тим, що покинули рідну землю.

Листи й телеграми, що наспіли зо всіх сторін від збігців з проханнями матеріальної і моральної допомоги дали підставу Йї Світлості ЯВП. ГЕТЬМАНОВІЙ скликати загальні сходи Товариства Допомоги Українським Біженцям. Товариство покликало до життя окремий „Комітет допомоги Карпатським Українцям” під проводом Вельможної Панни Гетьманівни Єлисавети.

Схиляючи чоло перед героїською поставою борців за волю Карпатської України, Гетьманська Управа закликає всіх Гетьманців не падати на душі, а оцінити як слід положення та вивести досвід з минулого для дальшої праці на добро нашого народу і Батьківщини.

Мусімо ствердити, що тільки виключення з нашого політичного життя й нещадне засудження всіх чинників, що діють на шкоду національно-державним інтересам нашим своїм партійним засліпленням, безповідальністю, політичним неуцтвом та службою чужим інтересам може допомогти нам вийти на рівний шлях державницької зрілості.

РОМАН ТРИВАР

Люксембург

Барановськіяда без маски

В Хусті, на тлі державного й громадського життя, відчувається діяння якоїсь тайної мафії, що складається з людей, яких бачимо щодня в лице, але дійсного імені їх не знаємо. Загально цих людей називають тут, на Закарпатті „людьми в масках“. Невідомо, хто стоїть за цими „людьми в масках“, відомо лиш те, що вони консеквентно ведуть Карпатську Україну до катастрофи... (з листів карпатських Українців з лютого 1939 р.)

Мало є в цю пору людей, що мають горожанську відвагу назвати речі по імені й затаврувати злочин і облуду, що криється під маскою „патріотизму” й „служби нації”. Маємо якийсь незрозумілий сентимент до всього, що розкладає, руйнує й плюгавить наш визвольний рух, до всього того, що користаючи з загальної байдужості й отупіння, крамарює народньою честю, кровю й майбутністю. Замість обвинува-

тити — мовчимо, замість промовити на весь голос шепочемо, замість радикально вирішити справу — воліємо присипляти всенародню чуйність. Чи не на те, щоб як колись, в огні, о к р а д е н а Україна пробудилась?

Правда, в краю вже діє гурт людей, що не дивлячись на провокації, на моральні й фізичні удари, поставили собі за мету заклеїти злочин і витревати на народній варті. На рідньому ґрунті є вже ластівки нового духового підйому, що кінчить із анархією й зневірою, вогнево випікши ганґрену. Але на еміґрації, де в силу об'єктивних умов, громадська контроля утруднена, суспільство здеморалізоване й мало відпорне, ще буває гуляйполе, руїництво й облуда. Та вибиває година, коли не сміємо бути поблажливі, коли службу нації треба розуміти не як промовчування зла, не як сумовите зітхання, а як чесний і сміливий вивов всьому, що Україну принижують й послаблює.

У відступі рр 1930—1939 заходили події, настільки тривожного змісту, що громадська чуйність мусіла зі всією суворістю забрати слово. Бож ішло не про осудження відносин і акції якоїсь одної групи Українців, не йшло про внутрішні справи якогось одного табору, а про наświetлення всіх тих обставин, через які терпіла цілість українського національного організму. Переглянемо по черзі і начеркнемо механіку важливих історичних етапів, в яких провідну роль відігравав закордонний центр діючої й до нині т. зв. Організації українських націоналістів.

1930 рік. Граючи на гостроті патріотизму й соціального невдоволення західньо українських мас, лідери закордонної ОУН спровокували їх до саботажевої акції, запевнюючи при цьому зовнішню допомогу, моральну й фактичну. Широкі селянські маси, довірливо й стихійно пішли на зов, переконані, що чинники, які кидають максималістичні гасла, вповні відповідальні за їх наслідки. Очевидно, в умовах тодішньої міжнародньої політичної ситуації, всякий масовий зрив був божевіллям і свідомим веденням найкращих сил нації на різню. Варшава криваво здавила відрух селянства, а спричинники нещасття, вже в початках (перелякавшись пожежі, яку вони підпалили), поспішили здезертувати і, мов на глум, у жидо-масонській Женеві перед Бенешами й Фінкельштайнами-Літвіновими показували світлини з покрівавленими спинами західньоукраїнських пацифікованих селян. Всю відповідальність за спустошення не лиш фізичні, але й моральні, в низах українського народу, ясна річ, лідери від себе відкинули, висовгуючись, завдяки своєму спритові, з під громадського суду, який їх очікував.

1932—1935 рр. Винувники всеж розуміли, що престиж їх захитаний і постановили реабілітувати себе складною грою. Почалось горячкове шрубовання революційно-відплатницьких

настроїв, головню серед молоді. Без огляду ні на реальні обставини, ні на руїну спричинену 1930 роком, сотки найкращого галицько-волинського активу втягнуто в підпілля, використовуючи високий ідейний підйом молоді і без ніяких конкретних досягнень, запроторюючи цей актив у польські тюрми. Смерть героїв-революціонерів Біласа й Данилишина в 1932 р. це вершок того ідейного напруження молоді, на якому жирував шкідник, безпечно проживаючи закордоном й обтинаючи криваві купони з акції жертвенної, краювої ОУН. Цяж краюва ОУН, в розпучливому бажанні рятувати давно вже захитаний (через закордонний провід) престиж ОУН, прямує до центрального акту з р. 1934. Замах на мін. Перацкогo виявив яскраво два постійні моменти в історії ОУН: героїзм і справність краю та нікчемність і нездарність закордону. Чи не діявольським був цей план: знищити найкращих людей краю на чолі з С. Бандерою? Бо які були наслідки атентату? Береза, Св. Хрест і здесятковання краювої організації. Тільки мужня постава бандерівців на варшавському процесі врятувала закордонного шкідника, цілковито скомпромітованого і яскраво освітленого аферою т. зв. архіву Сеника. На варшавському процесі, закордон черговий раз збиває капітал, який закріплює за ним легенду „одинокого носія ключів збройної боротьби”. Та 1934 рік замкнув етап тої ризиковної гри: закордон уживає гасла „збройної боротьби” як пропагандивного засобу, але в дійсності, припиняє цілковито ведення бойової акції в краю і переключає себе на інші завдання: на „дипломатичну” гру по закамарках і задвірках європейської політики, ясна річ, беручи в ній участь лише як з н а р я д д я.

1938 рік. В наслідок складних перипетій, неодмінних у такій грі, до якої ввязалась закордонна ОУН, серед невьяснених обставин загибає фіктивний від кількох літ провідник ОУН полк. Євген Коновалець. Здається, після цієї справи Дамоклів меч завис. Але фортуна дописує знов і справа Карпатської України відвертає увагу громадянства від Роттердаму. На карпатсько-українську карту закордонна ОУН грає свою чергову ставку, рішуче й без сентиментів, але так само рішуче її програє, з тим одначе, що ця програ це не лиш чергова компромітація партії, а загальна українська катастрофа, якої наслідки відомі: моральний розгром українства, загальна зневіра і відкрите поле для шкідницьких, чужинецьких течій.

Подією з 15. березня ц. р. замикається цикл, розпочатий 1930 роком. Після кожного етапу дійсність і українська рація стану висували суворе домагання: ОУН мусить віддати себе під громадський суд через скликання конгресу, (нескликуваного від 1929 р.), мусить перевести оздоровлення проводу або самоліквідуватись. Ці домагання, очевидно, були лише побажанням. Не в інтересах закордонної ОУН признати те, що м о р а л ь н о вона вже давно вмерла, не в її інтересах показати

загаломі основну причину всіх невдач, а це факту, що існує властиво дві ОУН: перша-вербована з ідеалістів і передусім краєвіків, друга-вербована з політичних спекулянтів, перебуваюча за кордоном. Той розділ намітився від початків заіснування ОУН; першу ОУН заступили справжні революціонери типу Данилишина, Бандери, Лебедя, Гнатківської й інш., другу: каварняні „революціонери” типу Барановського, Сеника, Капустянського й менших „вожденят”. З цим розподілом зв'язані й два відповідні комплекси: націоналізму бойового, що неодмінно закінчується в державництві й націоналізму в лапках, „вождівського”, який закінчується в закамарках, для якого перший націоналізм є лиш тереном для жирування шкурницьких інтересів, фарисейства й підлості, а що найважливіше варштатом легкої наживи. Націоналізм справжніх революціонерів це посвята, чин і безіменна смерть, „націоналізм” барановськіяди -це перебування здалека від небезпеки, саморекляма і фраза. Представники першого націоналізму вмирають од сухот у казатах, чи в карпатських полонинах, чи на малярських шибеницях, представники другого „націоналізму” волюють ню-йорське Френч-Касіно й монмартрський кабарет. Бо джерело першого націоналізму: здоровий динамізм нації, а джерело другого: забріханий загумінок з Інтригою й Зрадою, як духовими батьками.

Барановськіяда має всі ціхи сусідської скоблініяди. Наївні сподівання зв'язує дехто з ідеалістів із постаттю полк. Андрія Мельника-Штрома, що прикриває собою руїну й задушливу атмосферу барановськіяди. Занадто слабкий він, щоб міг звести бій з випробуваними „героями закамарків”. Керівництво закордонної ОУН спочиває й на далі в руках мафії, яка має ще особливі ціхи: недовіря й зненависті навіть між найблищими розділювачами доходів. Прийде час і вони схоплять себе за горло. Але їхні розрахунки вже нас не цікавлять. Нам іде про те, щоб раз на завжди перестала Україна спливати кровю з чнеїсь легкої руки, щоб ясною стала перед усіми українцями правда: хто завинив, що Карпатську Україну розіп'ято на малярських штиках, хто запроторив сотки українського цвіту за польські Ірати, хто посіяв у масах зневіру й відкрив дорогу поворотній хвилі большевизму. Нам іде про те, щоб роля новітніх кочубеїв стала ясною по своїй огиді й брутальній цінничности.

І ми віримо свято, що правда переможе. Безславно зчезне з українського овиду той ославлений „вождівський націоналізм“ а „вожді“ повернуться туди, звідки прийшли: в темряву закамарків. Чесний і здоровий елемент у нинішній ОУН, нахабно використовуваний спекулянтами, найде своє місце в єдиному бойовому фронті українського державництва як його конструктивна й авангардна сила.